

Γράφει η Ιωάννα Σφήκα
Μέλος της ΦΕΑ

Το έτος 2007 τα Ελληνικά Ταχυδρομεία σε συνεργασία με τον Δήμο Νάουσας προχώρησαν στην έκδοση αναμνηστικών γραμματοσήμων με θέμα «Αποκρία Νάουσας». Η πρωτοβουλία του Δήμου Νάουσας για την έκδοση των γραμματοσήμων αυτών εντάσσεται στις δράσεις του Δήμου, με σκοπό την ανάδειξη και την προβολή της Αποκριάς και του δρώμενου «Γενίτσαροι και Μπούλες». Επίσης στις βινιέτες των γραμματοσήμων ως θέματα περιλαμβάνονται χορευτές Γιαννίτσαροι, ο Πρόσωπος και τα αξιοθέατα της πόλης, η Σχολή Αριστοτέλους, το Χιονοδρομικό Κέντρο «3-5 Πηγάδια»

και το Άλσος Αγίου Νικολάου. Την έκδοση αυτή φιλοτέχνησε η ζωγράφος και χαράκτρια Μυρσίνη Βαρδοπούλου.

Επίσης το έτος 2000 τα Ελληνικά Ταχυδρομεία στην αναμνηστική της σειράς «Ελληνικοί Χοροί» είχαν συμπεριλάβει στην αξία των 0.65€ Γενίτσαρους να χορεύουν τον παραδοσιακό χορό της Νάουσας Ζαλιστό. Το γραμματόσημο αυτό, όπως και όλα τα άλλα γραμματόσημα της σειράς αυτής είχε φιλοτεχνήσει και πάλι η Μυρσίνη Βαρ-

δοπούλου.

Στη Νάουσα Ημαθίας η Αποκρία είναι ένα κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός με επίκεντρο των εορταστικών εκδηλώσεων το μοναδικό έθιμο «Γενίτσαροι και Μπού-

λες». Το αποκριάτικο έθιμο έχει βαθιές ρίζες από την αρχαιότητα, που στο πέρασμα της ιστορίας του ενσωμάτωσε στοιχεία της τοπικής παράδοσης και των ηρωικών αγώνων των Ναουσaiών. Η τελετή του εθίμου, το ντύσιμο, το μάζεμα, το προσκύνημα, το δρομολόγιο, η μουσική, οι χοροί, τα όργανα

και οι συμμετέχοντες χορευτές Γενίτσαροι εντυπωσιάζουν τον θεατή και επισκέπτη της ιστορικής πόλης της Νάουσας.

Το έθιμο « Γενίτσαροι και Μπούλες »

Κατά την αρχαία εκδοχή το έθιμο έχει σχέση με τις διονυσιακές γιορτές που γίνονταν κατά την αρχαιότητα για την υποδοχή της άνοιξης και που τιμώμενο πρόσωπο ήταν ο Θεός Διόνυσος. Γνωρίζοντας ότι το διάστημα που διαδραματίζεται το έθιμο

συμπίπτει με τον αρχαίο μήνα Ανθεστηρίωνα (15 Φεβρουαρίου - 15 Μαρτίου), το μήνα που γινόταν ο γάμος του Διονύσου και της Βασίλεινας, δεν μπορούμε παρά να υποθέσουμε πως ο γαμπρός είναι ο Διόνυσος.

Ίσως ο Διόνυσος, που στην αρχαιότητα προφερόταν Ντιόνουσος, να έγινε αργότερα Ντγιόνουσος. Στη συνέχεια έχασε το ντ και έμεινε Γιόνουσος, γράφτηκε Γιάννουσος, έγινε Γιανούσης. Αν ο συλλογισμός είναι σωστός, δεδομένου ότι ο γαμπρός της Νύφης (Μπούλας) στη Νάουσα

ονομάζονταν Γιανούσος ή Γιανούσης, ίσως μπορούμε να ταυτίσουμε το Γενίτσαρο με τον Διόνυσο. Όταν λοιπόν ο γαμπρός της νύφης έγινε στη Νάουσα από Διόνυσο Γιανούσης, τότε φαίνεται ότι οι ένοπλοι συνοδοί του θεϊκού ζευγαριού, που ήταν στολισμένα με ρόδα, ονομάστηκαν Γιανουσάρια, Γιανυσάρια, Γιανουτσούρια και έπειτα Γενίτσαροι ή Γιανίτσαροι.

Στην νεώτερη ιστορία του εθίμου κατά τον 15ο και 16ο αιώνα, η οθωμανική αυτοκρατορία στρατολογούσε με τη βία παιδιά των υπόδουλων λαών της και δημιουργούσε τα περιβόητα τάγματα των Γενιτσάρων ή Γιανίτσαρων.

Η Νάουσα δεν είχε υποστεί στρατολόγηση των παιδιών της, αλλά το 1705 ο Σουλτάνος διέταξε τον σιλιχτάρη του, Αχμέτ Τσελεμπή να πραγματοποιήσει στην πόλη το πρώτο παιδομάζωμα για τα τάγματα των Γενιτσάρων. Οι Ναουσαίοι όμως όχι μόνον αρνήθηκαν να παραδώσουν τα παιδιά τους στους Τούρκους, αλλά σκότωσαν και τον απεσταλμένο του Σουλτάνου. Ήταν τότε μέρες Αποκριάς. Το γεγονός αυτό ήταν αφορμή πολλοί Ναουσαίοι με αρχηγό τον Ζήση Καραδήμο να βγουν αντάρτες στο βουνό για να μην τους συλλάβουν οι Τούρκοι. Όπως μπορούμε να εικάσουμε από τα

στοιχεία του εθίμου, τα παραπάνω γεγονότα στάθηκαν καθοριστικά. Η ενέργεια του Καραδήμου να βγει στο βουνό και να πολεμήσει τον Σουλτάνο ανάγκασε τους νέους της πόλης την επόμενη Αποκριά να φορέσουν την αρματολίκη τους φορεσιά. Με τον πρόσωπο (τη μάσκα), τα ασημικά που σχημάτιζαν έναν δυνατό θώρακα, τις μακριές τους πάλες και όλα τα εξαρτήματα

της φορεσιάς, τριγυρνούσαν στους δρόμους της Νάουσας χορεύοντας από γειτονιά σε γειτονιά για να διώξουν το

κακό. Από τότε το έθιμο συνεχίστηκε να γίνεται κάθε χρόνο σε όλη την διάρκεια του 19ου και του 20ου αιώνα.

Η τέλεση του εθίμου

Η προετοιμασία του εθίμου ξεκινά πολύ πριν την Αποκριά, όταν συνήθως από τον μήνα Νοέμβριο οι χορευτές του εθίμου ετοιμάζουν τις φορεσιές τους. Το ντύσιμο του χορευτή αναλαμβάνει η οικογένεια. Ο Γενίτσαρος κάθεται στην καρέκλα και η οικογένειά του, του ράβει ένα ένα τα εξαρτήματα της φορεσιάς του.

Την Κυριακή της Αποκριάς ο Γενίτσαρος ντυμένος νωρίς από το πρωί είναι έτοιμος και αναμένει στο μπαλκόνι ή το παράθυρο του σπιτιού του τους άλλους Γενίτσαρους να έρθουν να τον πάρουν. Το μπουλούκι των Γενιτσάρων πλησιάζει υπό τον ήχο του ζουρνά και του νταουλιού. Όταν φθάνουν μπροστά στο σπίτι, ο Γενίτσαρος από τον μπαλκόνι ή το παράθυρο κινεί τα χέρια του και το στήθος του τρεις φορές, ενώ το ίδιο οι Γενίτσαροι από κάτω κινούν και αυτοί τα χέρια τους και το στήθος, ώστε να ακούγονται τα νομίσματα από το γιλέκο της φορεσιάς. Στη συνέχεια ο Γενίτσαρος βγαίνει από την πόρτα του σπιτιού του κάνοντας τον σταυρό του, χαιρετά τους

δικούς του και αναχωρεί με το μπουλούκι για να πάρουν όλοι μαζί κάποιον άλλον ντυμένο Γενίτσαρο από το σπίτι του.

Αφού ολοκληρωθεί το μάζεμα των Γενιτσάρων, το μπουλούκι φθάνει στο Δημαρχείο της πόλης, όπου ο αρχηγός τους θα πάρει την άδεια από τον Δήμαρχο να ξεκινήσει ο χορός. Ο αρχηγός Γενίτσαρος μαζί με την νύφη (Μπούλα) πηγαίνουν στον Δήμαρχο και ζητούν την άδειά του να χορέψει το μπουλούκι στους δρόμους και τις πλατείες της πόλης.

Η Μπούλα (η νύφη) είναι άντρας ντυμένος γυναίκα με φαρδύ φουστάνι του τύπου της Ναουσαϊκής γυναικείας φορεσιάς.

Όλοι οι Γενίτσαροι και η Μπούλα φορούν στο πρόσωπό τους την πολύχρωμη μάσκα, που την ονομάζουν «ο Πρόσωπος», φτιαγμένη σε γύψινο καλούπι από χοντρό πανί και γνήσιο κερί μέλισσας.

Μόλις λοιπόν το μπουλούκι πάρει την άδεια ο σκοπός και ο ρυθμός του ζουρνά αλλάζει και βγαίνουν οι πάλες (σπαθιά) από τα θηκάρια τους για το χορό στους δρόμους της παλιάς Νάουσας, ενώ σε κάθε πλατεία χορεύουν και οι περίοικοι κάθε γειτονιάς. Στους ρυθμούς του ζουρνά και του νταουλίου και στις πατινάδες των μουσικών οι χορευτές Γενίτσαροι τοποθετούνται σε δύο γραμμές κατά μήκος του δρόμου και κρατούν τα σπαθιά τους από την άκρη. Σε ορισμένα γυρίσματα των μελωδιών το σπαθί κρατιέται κανονικά από τη λαβή του και κάθε Γενίτσαρος το σταυρώνει κτυπώντας

το με το σπαθί του συντρόφου του.

Το μπουλούκι χορεύει από το πρωί ασταμάτητα μέχρι να φτάσει το απόγευμα στα Αλώνια, όπου βγαίνει ο Πρόσωπος (η μάσκα), γίνεται εκεί μικρό γλέντι και στη συνέχεια το μπουλούκι τελειώνει στην κεντρική πλατεία της Νάουσας.

Το βράδυ της Καθαρής Δευτέρας και μόλις τελειώσει ο χορός όλοι οι χορευτές Γενίτσαροι περικυκλώνουν τον ζουρ-

νατζή, χτυπούν μεταξύ τους τα σπαθιά και φωνάζουν δυνατά «*Ότι είπαμε και δεν είπαμε εδώ να μείνει. Και του χρόνου.*».

Η Κυριακή της Τυρινής είναι η μέρα που θα επαναληφθεί το έθιμο ακριβώς, όπως και την Κυριακή της Απόκριω, με τους Γενίτσαρους, τους ίδιους χορούς και το ίδιο δρομολόγιο.

Όσοι λοιπόν επισκεφθούν τη Νάουσα τις μέρες της Αποκριάς, θα έχουν την ευκαιρία να δουν και να παρακολουθήσουν το αποκριάτικο έθιμο των Γενιτσάρων και της Μπούλας, που συνεχίζεται από γενιά σε γενιά, αλλά και να συμμετάσχουν και οι ίδιοι στους χορούς στις πλατείες και στους δρόμους της παλιάς Νάουσας, τιμώντας τη μνήμη των Ναουσαίων, που έπεσαν στον αγώνα

κατά των Τούρκων. Είναι βέβαιο ότι ο κάθε επισκέπτης θα θαυμάσει και θα εντυπωσιαστεί βλέποντας τους χορευτές Γενίτσαρους ντυμένους με τις φορεσίες των μαχητών της ελευθερίας, με τις κέρινες μάσκες και τους θώρακες φτιαγμένους από εκατοντάδες ασημένια νομίσματα. ■

